

СИМВОЛІКА КОРДОНУ В НАРОДНІЙ КАЗЦІ ТА ТАКТИКИ ЇЇ ВІДТВОРЕННЯ

Воловик А. А.

Аспірантка

<https://orcid.org/0000-0001-5362-5328>

Київський національний лінгвістичний університет

вул. Велика Васильківська, 73, Київ, 03680

volovyk.anna@gmail.com

Виступаючи однією з конститутивних категорій життєдіяльності усього живого, простір визначає кордони існування не лише людства загалом, але й кожного окремого індивіда. Для встановлення таких меж людина користується своєрідним кодом, що вибудовується за допомогою символів простору. Останні особливо виразно відображаються в одній з найархаїчніших форм усної народної творчості, жанрі фольклорної казки, що увібрав у себе елементи міфологічного світосприйняття первісних людей, їх мислення та способу життя.

Окремою групою символів, що актуалізують символіку простору в народних казках, виступають символи кордону, які й визначають межі «свого» та «чужого» простору в казкових творах загалом та повсякденному життю людини, зокрема. Незважаючи на порівняно широке коло досліджень різних аспектів символіки казкових творів, питанню, пов'язаному із специфікою відтворення символів кордону у перекладі, присвячена незначна кількість науково-практичних пошуків. Цілі нашої розвідки полягають у висвітленні способів відтворення символів кордону з англійських та українських казок у цільовій мові, а також в оцінці достовірності їх передачі для адекватного сприйняття приймаючою культурою. За підсумками проведеного дослідження встановлено, що завдяки універсальності значень, притаманних групі символів кордону в різних лінгвокультурах, її відтворення у цільовій мові не викликає значних труднощів у перекладачів, однак вимагає ретельного аналізу зазначеної групи символів для визначення її ролі в контексті окремого казкового твору і, відповідно, важливості її відтворення у культурі реципієнта. Поза тим, варто зазначити, що опущення чи заміна символів кордону може призвести до порушення цілісної символічної картини оригінальної казки у перекладі і водночас до неадекватного сприйняття тексту приймаючою стороною.

Ключові слова: адекватний переклад, символіка кордону, символи простору, універсальні символи, фольклорна/народна казка.

SYMBOLS OF BORDER IN FOLKTALES AND WAYS OF THEIR TRANSLATION

Anna Volovyk

Post-graduate student

<https://orcid.org/0000-0001-5362-5328>

Kyiv National Linguistic University

volovyk.anna@gmail.com

Being one of the vital categories for all living beings on earth, space determines the boundaries for all humans in general as well as for an individual in particular. To define

© Воловик А. А., 2019

such boundaries, people employ a specific code that consists of the symbols of space. The latter are distinctly manifested in one of the most archaic forms of oral folk literature, the genre of folktale, which is imbued with the elements of the mythological worldview of primitive people, their mentality and mode of existence.

One of the groups of symbols that foreground the symbolism of space in folktales is the symbols of border. They designate the boundary between 'our' and 'their' space in folktales as well as in daily life. Despite relatively extended research in the field of folktale symbols, there are few studies devoted to the issue of conveying the symbols of border into the target language. The goals of the article include the highlighting of the ways of rendering the symbols of border taken from English and Ukrainian folktales and the assessment of the adequacy of their reproduction in the target language. According to the results of the research, it can be concluded that due to its universal character, the symbols of border are easily rendered into the receiving linguocultures. However, an adequate reproduction of the symbols of border requires the identification of their role in a certain folktale text, and, consequently, the importance of their rendering into the target language. Moreover, it is essential to note, that elimination or change of the symbols of border may cause the violation of the integrity of the symbolic picture of the folktale and at the same time lead to the inadequate perception of the text by the receiving culture.

Keywords: *adequate translation, folktale, symbols of space, symbols of border, universal symbols.*

Простір як одна з форм світосприйняття постає основоположною категорією для усього живого, на основі якого визначаються межі існування окремого виду та роду. Просторові орієнтації людини актуалізуються в мові та мисленні за допомогою символів простору, що складаються з таких груп як символи вертикалі/горизонталі, іншосвіту, контакту, центру, а також кордону [5]. Своє найвиразніше відображення символи простору знаходять в жанрі фольклорної казки, в якій висвітлюються основні риси архаїчної свідомості різних народів. Передача символів простору, що формують не лише універсальне світобачення людства, але й національну картину світу окремого етносу, в цільовому тексті постає одним з першочергових завдань перекладача, який працює з текстами жанру фольклорної казки.

Актуальність роботи визначається зацікавленістю сучасних перекладознавців у теоретико-практичному вивченні фольклору різних народів. Враховуючи крос-культурну спрямованість сучасного перекладознавства суттєвим убачається дослідження тих феноменів, які відображають універсальні реалії, притаманні усьому людству, а також національно-специфічні елементи, що характеризують окремий етнос. Особливий інтерес становлять ті труднощі, що можуть виникнути під час відтворення таких універсальних та національно-специфічних елементів, до яких відносяться символи, збереження та адекватна трансляція яких безпосередньо впливає на сприйняття цільового тексту приймаючою культурою.

З-поміж наукових розвідок, присвячених вивченню поняття «символ» у перекладі, слід виділити роботи таких дослідників, як Н. О. Верхотурова, 2013; В. М. Кикоть, 2013; М. О. Новикова, 1996; К. О. Панасенко, 2015; В. В. Соколова, 2006; І. М. Шама, 1996 тощо. У межах комплексного перекладознавчого аналізу символіка загалом та символіка простору, зокрема, майже не досліджувалась. Окрему увагу варто приділити роботі М. О. Новикової та І. М. Шама [5], які у своїх дослідженнях символів художньої літератури важливу роль надають символам простору та способам їх відтворення у цільових текстах. Водночас, слід відзначити, що проблема передачі символів кордону як окремої групи просторової символіки з фольклорних казок ще досі не була практично розроблена та теоретично узагальнена на теренах українського та зарубіжного перекладознавства.

Мета нашого дослідження полягає у висвітленні способів відтворення символіки кордону у цільовій мові, а також в оцінці достовірності її передачі для адекватного сприйняття приймаючою культурою. Завдання роботи відповідають

поставленій меті та охоплюють розгляд таких питань: 1) аналіз поняття «символіка кордону» з точки зору його відображення в свідомості людини; 2) виокремлення символів кордону з англійських та українських фольклорних казок; 3) визначення шляхів адекватної передачі зазначеної символіки у перекладі.

Методи. У роботі використовуються такі методи: метод суцільної вибірки для добору матеріалу аналізу з англійських та українських фольклорних казок; лінгвокультурологічний аналіз спрямований на вивчення символів як культурно обумовлених елементів в фольклорній казці; тезаурусний метод і метод компонентного аналізу, які передбачають апелювання до україномовних та англійськомовних словників символів для з'ясування етимології і значення символів україномовної та англійськомовної лінгвокультур; контекстуальний метод – для дослідження символів, які виступають засобами актуалізації кордону у межах контексту фольклорної казки; зіставний перекладознавчий аналіз, який передбачає порівняння текстів фольклорної казки з їх перекладами для виявлення ступеня адекватності відтворення символів кордону.

Наукова новизна роботи полягає у виокремленні символів кордону з народної казки та визначенні адекватності їх відтворення в інших лінгвокультурах.

Об'єкт дослідження становлять символи кордону, що використовуються в англійських та українських фольклорних казках.

Предмет дослідження охоплює тактики відтворення символіки кордону в цільових текстах англійської та української лінгвокультур.

У межах жанру фольклорної казки однією з магістральних груп символів простору постають символи кордону. Кордон для усього живого завжди визначав ті межі, де сходяться два простори – «свій» та «чужий». Як зазначається у словнику Online Etymology Dictionary, *кордон* або *border* визначається як «the line between the wild and settled regions of the country» [8]. Це визначення є найбільш влучним у контексті нашої роботи, оскільки вказує на те, що кордон, насамперед, це не «межа, що розділяє території держав» (як-от це поняття трактується в Академічному тлумачному словнику української мови [4]) і не «демаркаційна смуга» між державами, а межа родової землі. Саме тому будь-яке переселення з рідної землі завжди сприймалося та сприймається як неприємна подія. Крім того, ґрунтуючись на цьому визначенні, можна провести кореляцію між поняттями «свій» та «settled» і «чужий» та «wild», що й вказує на те, як насправді людина тлумачить для себе поняття кордону.

У символічному сприйнятті кордон виступає конфліктною зоною, оскільки він є нормою та водночас крайньою межею норми, адже саме від неї починається хаос. Кордон оберігає «свій» простір та одночасно постає максимально далекою територією, майже «не своєю» для усього живого [5, с. 66]. Як зазначають М. О. Новикова та І. М. Шама [5, с. 64], у фольклорно-язичницькій традиції відлік кордону починається з самої людини, а тому вона й виступає мікрокосмом (поверхня її тіла та одяг); до мезокосму, наступного кордону, належить дім, поселення, кладовище, край родової землі людини, а макрокосм, відповідно, охоплює увесь світ.

Для народної казки, яка увібрала в себе міфологічне світосприйняття, ритуали язичництва та традиції і постулати християнства, кордон та його символічне відображення варто віднести до одного з надважливих елементів казкового твору. Кордон у народній, як і в її наступниці, літературній казці, не лише виступає безпосередньою ділянкою символічного простору, але й сприяє актуалізації символіки інших груп простору, зокрема символів іншосвіту (перетинаючи лінію кордону, герой потрапляє до іншого, «чужого» світу), символів контакту (зробивши перший крок до незвіданого світу через кордон, головний персонаж вже вступає у контакт або з силами зла, або з медіаторами-помічниками), символів вертикалі (якщо кордон розділяють стовпи або загороди), символами центру (якщо саме межа кордону стає центром зустрічі та контакту двох протилежних сил). Крім того, символіка кордону є суттєвою для розгортання різних текстових контекстів казки.

Можна стверджувати, що нівелювання символів кордону та їх маркерів у творах іншої культури при перекладі може спотворити зміст цільового тексту. Незважаючи на універсальність символів зазначеної групи для багатьох народів, навіть у межах значень одного символу кордону в тексті оригіналу може привалювати одне значення, в той час як в обраному цільовому символі перекладач зробить акцент на іншому, додатковому, що також негативно вплине на розгортання логічної побудови тексту та розірвання послідовності розгортання символічної «сітки» твору.

Розглянемо детально приклади, в яких міститься символіка кордону, починаючи з відомої української народної казки «Солом'яний бичок»:

1) «*От на ранок баба набрала мичок і погнала солом'яного бичка пасти; сама сіла під могилою – пряде кужіль і приказує: «Пасись, пасись, бичку, на травиці, поки я мички попряду! Пасись, пасись, бичку, на травиці, поки я мички попряду!» Потім прядла, поки їй задрімала. Коли це з темного лісу, з великого бору біжить ведмідь»* [6, с. 65].

Символами кордону тут виступатимуть *могила*, яка знаходиться на краю села та єднає «свій» світ, до якого належать дід та баба, та «чужий» світ, що починається від могили та простягається до темного лісу/великого бору, з якого приходять різні звірі. Сам бичок як головний герой є частиною «свого» світу, оскільки був зроблений дідом та проживає разом зі своїми хазяїнами. Однак, враховуючи те, що він хоч і зроблений із соломи, але є живим, робить його й частиною «чужого» світу. Повертаючись саме до символів кордону, *могили* та *лісу/бору*, варто зазначити, що *могила* в українській міфології завжди вважалась «святиною, яку не можна паплюжити» [2, с. 318], а також певним оберегом від злих сил. У контексті казки можна стверджувати, що *могила* також відноситься до символу контакту, адже саме біля неї відбувається зустріч бичка зі звірами з лісу. Універсальний символ *лісу* у наведеному прикладі слугує тією межею, що розділяє край села, помічений могилою, та світ тварин. Проаналізуємо шляхи відтворення зазначених символів у цільовому тексті:

1) «*Night came, and in the morning the Old Woman led the Little Straw Bull out to pasture and she took her spinning with her. She sat down on a hillside and she spun her thread and said: "Graze, graze, Little Bull, while I spin my thread! Graze, graze, Little Bull, while I spin my thread! And she spun and she spun till at last she dozed off. All of a sudden who should come running out of the great dark forest but a Bear!"*» [13, с. 23].

Заміна оригінального символу кордону *могили* на англійський відповідник *hillside* можна вважати адекватною, якщо мова йде про достовірне відтворення символу кордону. Оскільки в казці вказується на край села, то *hillside* (hillside) якраз відповідає цим параметрам. Проте, якщо розглядати інші значення, притаманні символу *могила* в українській культурі, тоді така заміна не є виправданою, адже в англійській лінгвокультурі *hillside* є символом лише у тому випадку, якщо він пов'язаний з надприродними істотами, зокрема *fairies*. Для того щоб повністю покрити усі значення, якими наділений український символ *могила* в цільовому тексті, найвдалішим еквівалентом виступала б лексема *mound*, яка є не лише «the Earth Mother, dwelling of the dead, entrance to the otherworld» [9, p. 109], але й символом кордону «свого» та «чужого» світів. Що стосується відтворення іншого символу кордону, *ліс*, словниковий відповідник покриває усі значення, притаманні цьому універсальному символу. Крім того, перекладачка зберігає у цільовому тексті всі маркери символу оригіналу («*great*» «*dark*»), опускаючи лише лексему *бор*, яка в контексті казки загалом та в українській лінгвокультурі, зокрема, не несе у собі якогось окремого важливого символічного значення, та виступає синонімом слова *ліс*.

Проаналізуємо ще один варіант перекладу фрагменту оригінального тексту:

2) «*The night passed away, and at early dawn the old woman took her distaff, and drove the straw ox out into the steppe to graze, and she herself sat down behind a hillock,*

and began spinning her flax, and cried, 'Graze away, little ox, while I spin my flax! Graze away, little ox, while I spin my flax!' And while she spun, her head drooped down and she began to doze, and while she was dozing, from behind the dark wood and from the back of the huge pines a bear came rushing out upon the ox» [7, p. 139].

По-перше, перекладач вводить до контексту казки додатковий символ контакту та кордону *the steppe*. Використання ж еквіваленту до лексеми *могила hillock*, що не несе у собі жодного символічного значення, а його денотативне значення «a small hill» [10] не вказує на те, що маленький пагорб є краєм або ж кордоном села з «чужою», не родовою землею. Однак, цікавим тут є той факт, що сама лексична одиниця *the steppe* свідчить про те, що баба разом із солом'яним бичком знаходяться на окраїні села, оскільки кордони «своєї» родової землі ще в стародавні часи вимірювалися природними формуваннями, а не державними, а тому степ і тлумачився як порубіжжя між кінцем власної землі та початком «чужої» [5, с. 71]. Таким чином, рішення ввести до тексту перекладу саме такий додатковий символ кордону та контакту допомогло уникнути втрати важливої для казки символічної просторової орієнтації через використання недостовірного відповідника *hillock* до символу *могила*. У порівнянні з попереднім варіантом перекладу, у цьому фрагменті перекладач зберігає словосполучення з оригіналу «з великого бору», розкриваючи зміст значення слова *бор*. Більш точне відтворення усіх символічних маркерів кордону, навіть якщо *ліс* та *бор* загалом мають схожу просторову символічність, звичайно, робить цільовий текст більш достовірним для сприйняття іншою культурою. До речі, сама лексична одиниця *pine* має окреме символічне значення, а саме: «uprightness and straightness» [9, p. 131], що вказує на напрямок руху звірів з «чужого» простору, однак, ця специфічна ознака не несе жодного важливого контекстуального та символічного значення як для вихідного, так і для цільового текстів. Словосполучення «з великого бору» варто віднести до уточнюючого символічного маркеру слова *ліс*, що вказує на його густоту та непрохідність, а разом з тим і чужість цього місця для персонажів «свого» простору.

Символи кордону зазвичай можуть виступати водночас і символами контакту, як-от в наступному прикладі:

1) «Зібравшись, виїхали вони усі троє однією дорогою. Їдуть та їдуть. Коли дивляться – стоять **три стовпи** і від кожного стовпа йде **дорога: одна прямо, друга наліво, а третя направо**» [6, с. 341].

Передусім *дорога* – це універсальний просторовий символ контакту [5, с. 71]. Рухаючись від «свого» простору по дорозі, герої наближаються до кордону з рідною землею. Кордоном у наведеному фрагменті виступають стовпи, написи на яких схиляють персонажів до контакту з незвіданим. У прикладі також актуалізується числова символіка, а саме число *три*, значення якого вже також детально розглядалось. *Стовп* виступає «елементом архаїчної космології, символом Дерева життя, центру світу, вічного вогню, смерті» [2, с. 508]. З цього визначення слід виокремити важливе значення *стовпа* як символу центру, а отже в казці він постає символом одразу декількох груп, зокрема кордону, контакту, вертикалі та центру. Проаналізуємо, який відповідник використовує перекладачка для відтворення зазначеного символу:

1) «Then the three got on their horses and set out along the same **road**. By and by they came to a **crossroad** with **three posts** marking three roads, **one running to the left, one to the right, and one straight ahead**» [13, p. 235].

Перекладачка достовірно відтворює символ контакту *road*, додає ще один символ цієї групи – *crossroad*, зберігає магічність числа *три*, і навіть вказівку на три сторони, за якими мають рухатись герої, та які є архаїчним елементом Дерева життя (розташування гілок в різні сторони). Проте основний універсальний символ, що належить одразу до декількох групи символів простору, перекладачка відтворює неадекватно, адже лексема *post* не несе у собі жодного символічного значення для англійської лінгвокультури та тлумачиться в словниках як «a vertical stick or pole

stuck into the ground, usually to support something or show a position» [12]. Таким чином, автор відтворює денотативне значення лексичної одиниці, проте втрачає його символічність. Найдоцільнішим рішенням та найбільш адекватним еквівалентом для символу кордону з оригінального фрагменту виступатиме лексема *pillar*, яка й означає «the world axis, the vertical axis, which both holds apart and joins Heavens and Earth; the pillar often symbolizes the Tree of Life; three pillars symbolize wisdom, beauty, strength or wisdom and power with goodness which unites them» [9, p. 130].

Найпоширенішим символом кордону свого мезокосма в українських народних казках виступає загорода:

1) «*Приходить і бачить: хата стоїть на землі, а не в землі, як було раніше. Двір добре обгороджений, що не можна зайти. Іван став під ворітьми і гукає старечим голосом:*

– *Відчиняй!*» [6, с. 276].

Огорожа як окремий символ тлумачиться в українській культурі як «межа «свого» і «чужого» простору, що захищає (реально і символічно) дім та двір від зовнішніх небезпек, від ворожих сил; вважалось святотатством самовільно відчиняти ворота без згоди господаря» [2, с. 346]. А самі ворота «віддавна мали символічний зміст: відчиняєш ворота – і за ними увесь світ. Причому не рідний, а безмежний, загадковий, небезпечний» [3, с. 153]. Розглянемо, чи вдалося перекладачці зберегти зазначену символіку кордону у перекладі:

1) «*He came to the robbers' house and was surprised to see it standing above ground now and not below as it had been before. There was a fenced-in courtyard around it, and Ivanko stood at the gate, which was locked and called in his man's voice to those inside to open it*» [13, p. 297].

Незважаючи на те в англійській лінгвокультурі *fence* не несе у собі окремого символічного значення, проте, у наведеному прикладі атрибут *fenced-in* все ж виступає символічним маркером кордону та доповнює значення символу *gate*, який в англійській символічній традиції трактується як «an entrance, entry into a new life; the protective, sheltering aspect of Great Mother» [9, p. 73]. Загалом, судячи з проаналізованого фрагменту, перекладачці вдалося зберегти та передати основну символічність кордону вихідного тексту.

Символіка кордону в англійських народних казках особливо не відрізняється від тієї ж групи символів в українських фольклорних казкових творах, однак інколи символічного значення кордону набувають зовсім незвичні елементи казкового твору. Розглянемо один з таких прикладів для підкріплення нашого твердження.

1) «*And he went all that day, and all the next day; and on the third day, in the afternoon, he came up to where a shepherd was sitting with a flock of sheep [...]. So the young man went on, and by-and-by he saw a multitude of very dreadful beasts, with two heads, and on every head four horns. And he was sore frightened, and ran away from them as fast as he could and glad was he when he came to a castle that stood on a hillock, with the door standing wide open to the wall. And he went into the castle for shelter, and there he saw an old wife sitting beside the kitchen fire*» [11, p. 133].

У наведеному прикладі символічного значення кордону набуває персонаж англійської казки *the shepherd*, який стає тією межею між краєм «свого» світу та «чужого» простору, де проживають страшні надприродні істоти, з якими доводиться перестрітись герою. Як і в українських народних казках, кордоном виступає та територія, де зазвичай випасають худобу. Оскільки прямого символічного відповідника в казці, що аналізується, немає, тоді можна вважати, що саме пастух разом з отарою вівець (до речі, вибір саме таких національно-своєрідних образів для казки є важливим для розгортання характерологічного контексту твору) виступатимуть тією межею, що поєднує впорядкований та хаотичний світи. Слід також наголосити, що *the shepherd* відіграє у контексті цієї казки роль медіатора, персонажа-помічника, який дає безкорисну пораду герою, як пройти через страшних створінь.

Подолавши, так би мовити, «зону відчуження», персонаж потрапляє до *hillock*. У попередньому прикладі української народної казки «Солом'яний бичок» ця лексична одиниця, що використовувалась як відповідник до символу *могила*, неповністю відтворювала усі значення, що належать останній, а отже, нечітко передавала символічність кордону. У цьому ж прикладі *hillock* варто віднести до символіки іншосвіту, оскільки саме він є «винятковою» рисою простору, який розкривається перед героєм, і саме на ньому знаходиться елемент дуалістичного центру казки, домівка антагоніста.

Виділений фрагмент *door standing wide open to the wall* можна віднести до символіки контакту, а також кордону, оскільки *door* тлумачиться в символічному значенні як «passage from one state or world to another; initiation» [9, p. 54]. А тому сам *castle* та *door* також відносяться до межі двох світів, допоки герой не перетне її. А фраза *standing wide open to the wall*, наділена символічним значенням, оскільки якраз вказує на запрошення до контакту з невідомим та «чужим» світом.

Висвітливо особливості відтворення цього фрагменту українським перекладачем:

1) *«Де хлопець день, іде другий. А на третій бачить: пастух пасе велику отару овець [...]. Проїшов трохи, бачить: гора, на горі замок, а навколо розлоге пасовисько і якийсь скот пасеться, наче бики. Придивився він, аж вони двоголові і на кожній голові по дві пари рогів. Побачили його ті страшидла, заревіли і до нього. Хлопець тікати. Вони за ним, наздоганяють. Він на гору до замку. Двері були відчинені, він і вскочив усередину»* [1, с. 94-95].

Якщо аналізувати цей варіант перекладу з точки зору розгортання символічного контексту, можна стверджувати, що перекладач неадекватно відтворив текст оригіналу. Пастух та вівці є звичним явищем для нашої культури та, крім того, окремого символічного значення, яке необхідно передати в тексті перекладу, вони не несуть. Сузь полягає у тому, що ці компоненти збережені, а межі кордону «свого» простору відтворено достовірно. Однак далі перекладач порушує послідовність подій, оскільки герой спочатку бачить замок на горі, а біля нього пасовисько, яке, відповідно, є власністю господарів замку. Але в оригіналі про це не сказано і герой навпаки спочатку зустрічає страховиськ, а вже потім бачить свій порятунок у замку, що знаходиться не на горі, а на «маленькому пагорбі». Здавалося б, зміна місцями цих сюжетно-композиційних елементів оригіналу не несе у собі суттєвого значення, проте у цьому випадку варто згадати дихотомію понять «свого» та «чужого» простору. Перший завжди впорядкований, соціально-внормований та контролюється людьми, тоді як другий – хаотичний, в якому не діють правила та норми «свого» простору та який населяють надприродні істоти [5]. З контексту перекладеного фрагменту можна зрозуміти, що ці надприродні істоти, як і звичайні свійські тварини «свого» простору, просто пасуться на території замку, тим самим нагадуючи герою те місце, звідки він прийшов, хоча його попередив пастух про чудовиськ. Зрештою, навіть якщо пасовисько належить володарю з «чужого» світу, чому ж тоді *гора*, яка у цьому прикладі виступає символом вертикалі та кордону, стає прихистком для позитивного персонажа. Крім того, верхівка *гори* завжди мала певний зв'язок з силами верхнього, сакрального світу, що наближає її до «свого» простору, а це суперечить символічному контексту казки. Перекладач зберігає символічність контакту та кордону, якою наділений вираз оригінального твору *door standing wide open to the wall* та повністю передає її у цільовому тексті. Окремі символи простору відтворенні адекватно, однак, цілісна символічна картина фрагменту оригіналу порушена, що призводить до неадекватної передачі цього відрізка оригінального тексту.

Висновки. Отже, проаналізувавши символіку кордону, її актуалізацію в українських та англійських народних казках, можна стверджувати, що символами кордону можуть виступати різні лексичні елементи твору, починаючи від звичайної огорожі та закінчуючи образом певного персонажу. При цьому досить часто

символіка кордону сприяє актуалізації і інших груп символів простору, зокрема іншосвіту та контакту, рідше вертикалі / горизонталі чи центру.

Зіштовхнувшись з символами кордону та їх маркерами у вихідному тексті, перекладачам необхідно провести ретельний доперекладацький аналіз, націлений на пошук та виявлення усіх можливих значень конкретного символу, адже виступаючи символом кордону, він може одночасно бути символом інших груп, незважаючи на свій універсальний характер, що зазвичай вказує на спільну семантику в різних культурах. Вибір еквіваленту залежить від контексту, в якому використовується символ кордону, однак, у жодному випадку відтворення такої символіки не повинно зводитись до суцільного нівелювання, оскільки саме символічність кордону є важливою сюжетно-композиційною домінантою казкового твору, від достовірної передачі якої залежить чітке та адекватне сприйняття цілого твору приймаючою культурою.

Окреслюючи перспективи подальшого дослідження, варто зазначити, що детального розгляду потребує індивідуально-авторська просторова символіка, зокрема символи кордону, які широко представлені в літературних казках. Останні ґрунтуються на переплетінні універсальної та індивідуально-авторської символіки (а іноді і національно-специфічної), що ускладнює роботу перекладача та вимагає більш комплексного перекладознавчого аналізу усіх значень, притаманних символам кордону авторської казки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Англійські народні казки / упорядкування, вступ. слово та переказ. з англ. О. І. Тереха. – К. : Веселка, 1980. – 151 с.
2. Войтович В. М. Українська міфологія / В. М. Войтович. – Київ : Либідь, 2002. – 664 с.
3. Енциклопедичний словник символів культури України : 5-е вид / за заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, В. В. Куйбіди. – Корсунь-Шевченківський : ФОП Гавришенко В. М., 2015. – 912 с.
4. Кордон [Електронний ресурс] // Словник української мови. – Режим доступу : <http://sum.in.ua/s/kordon> – Дата доступу : 10.06.2019.
5. Новикова М. А. Символіка в художественном тексте. Символіка пространства / М. А. Новикова, И. М. Шама. – Запорожье : СП «Верже», 1996. – 172 с.
6. Українські народні казки / за ред. С. В. Хрустальова. – Ірпінь, 1996. – 656 с.
7. Bain R. N. Cossack fairy tales and folk tales / R. N. Bain. – London : G. G. Harrap & Co., 1916. – 288 p.
8. Border [Електронний ресурс] // Online Etymology Dictionary. – Режим доступу : <https://www.etymonline.com/word/border> – Дата доступу : 10.06.2019.
9. Cooper J. C. An Illustrated Encyclopaedia of Traditional Symbols / J. C. Cooper. – London : Thames & Hudson, 1987. – 213 p.
10. Hillock [Електронний ресурс] // Cambridge Dictionary. – Режим доступу : <https://dictionary.cambridge.org/ru/%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C/%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9/hillock> – Дата доступу : 10.06.2019.
11. Jacobs J. English Fairy Tales [Електронний ресурс] / J. Jacobs. – Pennsylvania : A Penn State Electronic Classics Series Publication, 1980. – Режим доступу : <https://archive.org/details/englishfairytal00jacogoog> – Дата доступу : 10.06.2019.
12. Post [Електронний ресурс] // Cambridge Dictionary. – Режим доступу : <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/post> – Дата доступу : 10.06.2019.
13. Ukrainian Folk Tales / ed. I. Zheleznova. – Kyiv : Dnipro Publishers, 1985. – 391 p.

REFERENCES

1. Bain R. N. *Cossack fairy tales and folk tales*. London: G. G. Harrap & Co., 1916. 288 p.
2. *Border* [Elektronnyi resurs] // Online Etymology Dictionary. – Rezhim dostupu: <https://www.etymonline.com/word/border> – Accessed: 10.06.2019.
3. *Border* [Elektronnyi resurs] // Slovnyk Ukrainiskoi movy. – Rezhim dostupu: <http://sum.in.ua/s/kordon> – Accessed: 10.06.2019.
4. Cooper J. C. *An Illustrated Encyclopaedia of Traditional Symbols*. London: Thames & Hudson, 1987. 213 p.
5. *English folk tales* / transl. by O. Terekh. Kyiv: Veselka, 1980. 151 p.
6. *Hillock* [Elektronnyi resurs] // Cambridge Dictionary. – Rezhim dostupu: <https://dictionary.cambridge.org/ru/%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C/%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9/hillock> – Accessed: 10.06.2019.
7. Jacobs J. *English Fairy Tales* [Elektronnyi resurs]. Pennsylvania: A Penn State Electronic Classics Series Publication, 1980. – Rezhim dostupu: <https://archive.org/details/englishfairytal00jacogooq> – Accessed: 10.06.2019.
8. Novikova M.A., Shama I.M. *Symbols of an artistic text. Symbols of space*. Zaporozhye: “Verzhe”, 1996. 172 p.
9. *Post* [Elektronnyi resurs] // Cambridge Dictionary. – Rezhim dostupu: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/post> – Accessed: 10.06.2019.
10. *The Encyclopedia of symbols of Ukraine* / ed. by V. P. Kotsur, O. I. Potapenko, V. V. Kuybida. Korsun-Shevchenkivskiy: FOP Havryshenko V. M., 2015. 912 p.
11. *The Ukrainian Folk Tales* / ed. S. Khrustalyova. Kyiv: Irpin, 1996. 656 p.
12. *Ukrainian Folk Tales* / ed. I. Zheleznova. Kyiv: Dnipro Publishers, 1985. 391 p.
13. Voytovich V. M. *Ukrainian mythology*. Kyiv: Lybid, 2002. 664 p.

Received 12 August, 2019